

RESEARCH PAPERS

from the Department of Social Sciences

Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi

Research Paper no. 11/04

Keynes-inspireret makroøkonomisk teori

Jesper Jespersen

Roskilde University, Denmark

Research Paper no. 11/04

**Keynes-inspireret makroøkonomisk
teori**

Jesper Jespersen

Roskilde University, Denmark

Research Papers from the Department of Social Sciences, Roskilde University, Denmark.

Research paper series

The Department of Social Sciences is one of the largest at Roskilde University with 60 permanent scientific personnel together with several Ph.Ds, and other teaching staff. Most of the academic personnel have a background in economics, political science or sociology. It is a general goal of our department and the rest of Roskilde University to foster interdisciplinary teaching and research. The later can be seen from the four main research lines of the department, namely:

- ❖ Welfare State and welfare society
- ❖ Public organisation and poliy analysis
- ❖ Innovation and processes of change in service and industry
- ❖ Institutions, actors and institutionalisation
- ❖ Public sector economics, organisation and planning

The Research Papers from the Department of Social Sciences are edited by Associate Professor Anders Chr. Hansen and Janni Villadsen.

Please note that:

The papers are on a 'work in progress' form, which means that comments and criticisms in the form of feed-back are welcomed. For this purpose, the address(es) of the author(s) is specified on the title page. Readers must also be aware that the material of the working papers might be printed later in journals or other means of scientific publication in a revised version.

© The author(s)

All rights reserved. No part of this working paper may be reprinted or reproduced or utilised in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the author(s).

ISSN 1399-1396

Abstract¹

Macroeconomic theory is concerned with the interrelationships between aggregate variables such as growth of GDP, employment, unemployment, inflation, rate of interest, balance of payments and the public sector budget.

Until the publication of Keynes's General Theory of Employment, Interest and Money there was – except for the Quantity Theory of Money and Prices – no explicit macroeconomic theory. Employment was analysed by the use of a conventional microeconomic 'labour market diagram' under the condition of *ceteris paribus*. Keynes imposed into the macroeconomic ontology new aspects like uncertainty, the economy as a whole and (most important) effective demand (for goods and services). Ever since, macroeconomic theory has been influenced by the debate on the macroeconomic methodology.

Neoclassical economists, although with inspiration from Keynes's ontology, made a persistent attempt to integrate the new aspects into a general equilibrium framework by developing concepts like the real balance effect, vertical Phillips Curve and rational expectations. Within this methodological approach New Keynesian economists explain (temporary) divergences from general equilibrium by rational individual behaviour in an imperfect market structure. Economic policies should concentrate on structural reforms to improve market mechanisms. Demand management is strictly reserved to special occasions, should always be used with great caution and redressed when market imperfections have been overcome.

Post Keynesian economists use a very different methodology. Due to the ever-prevailing uncertainty they have to dismiss the epistemology of general equilibrium. The unknowable structures of the macro-economy leave the analytical system open. In addition the future is characterised by irreducible uncertainty – 'we simply don't know'. Macroeconomic behaviour is influenced by rational beliefs, conventions and state of confidence adding up to effective demand which is the main causal mechanism explaining the path-dependent trends of major macroeconomic variables. Hence, policy recommendations are less explicit although related to demand management as well as malfunctioning institutions and market structures.

Keywords: Macroeconomic Theory, New Keynesian and Post Keynesian economics, methodology, critical realism and path-dependency.

Address for correspondence: jesperj@ruc.dk

¹ Denne introduktion er udformet som en appetitvækker for den afhandling om *Macro Economic Methodology in Perspective of Critical Realism* som jeg med støtte fra Carlsbergfondet arbejder med under mit ophold ved University of Cambridge, Churchill College.

Keynes-inspireret makroøkonomisk teori

Af Jesper Jespersen, Roskilde University, Denmark

Indholdsfortegnelse

Introduktion	6
Keynesianere og post keynesianere.....	7
Den neoklassiske syntese – 'gammel' keynesianere	8
De keynesianske makroøkonometriske modeller og Lucas-kritikken	9
Ny keynesianere – Ny pigouvianere?	9
Post keynesianere	10
Makroøkonomi metode i moderne kontekst.....	13
Sammenfatning.....	14
Litteratur.....	16
Appendiks.....	18

Introduktion

En stabil makroøkonomisk udvikling er bredt accepteret som en nødvendig forudsætning for at sikre fortsat velstand og velfærd i et demokratisk samfund baseret på markedsøkonomi, privat ejendomsret og et stort antal lønmodtagere. Alene af den grund er det vigtigt at forstå de samfundsmæssige processer, der er bestemmende for den makroøkonomiske udvikling i beskæftigelse, arbejdsløshed, betalingsbalance, inflation og offentlige budgetter.

Makroøkonomisk teori blev først etableret som en egentlig selvstændig disciplin som en konsekvens af den betydelige ustabilitet, som kendetegnede mellemkrigstiden. Makroøkonomiske ræsonnementer, der havde det primære formål at analysere udviklingen, navnlig i arbejdsløshed (og inflation) blev i stigende grad en del af den økonomiske forskning i denne periode. Udgangspunktet for denne forskning var i store træk det eksisterende neoklassiske fundament, der satte fokus på de markeds-mæssige processer. Her var udbud, efterspørgsel og markedspris på de enkelte, adskilte markeder i centrum for den økonomiske teori. I den angelsaksiske tradition, der var blevet grundlagt mere end 100 år tidligere af Smith og Ricardo, og videreført af bl.a. Alfred Marshall og Arthur Pigou (i Cambridge) forblev denne markeds-mæssige (mikroøkonomiske) analyse grundlaget for den makroøkonomisk teori, der blev anvendt som basis for den økonomisk politiske rådgivning vedrørende afhjælpning af arbejdsløshed, der (også) var datidens store svøbe.

Mellemløstidens makroøkonomiske teori bestod – indtil udgivelsen af *The General Theory of Employment, Interest and Money* i 1936 - af en række ikke sammenhængende, og derfor partielle analyser, af de faktorer der påvirkede udviklingen i de enkelte makroøkonomiske variable. Hvert 'makromarked', dvs. arbejds-, kapital-, vare- og valutamarked' blev analyseret uden eksplicit hensyntagen til den gensidige interaktion. Denne fremgangsmåde blev metodemæssigt legitimeret gennem antagelsen om, at 'alt andet forblev lige' – den ofte benyttede ceteris paribus forudsætning. Den makroøkonomiske teori kom herved til at bestod af partielle (dvs. uafhængige) analyser af de enkelte markeder, herunder arbejds-, vare- og kreditmarkederne. Tilsvarende blev det absolutte prisniveau bestemt uafhængigt af den realøkonomiske udvikling, idet den monetære kvantitetstiligning (the quantitative theory of money) antoges at beskrive udtømmende den snævre årsagsmæssige sammenhæng, der allerede af de klassiske økonomer var blevet formuleret, fra pengemængden (heraf navnet) til udviklingen i det generelle prisniveau (inflation).

Dette var kort fortalt det rudimentære makroøkonomiske fundament, som var til rådighed, da uvejret for alvor brød løs efter krakket på børsen i Wall Street i 1929. Det findes bl.a. beskrevet i A. C. Pigou's bog fra 1933 *The Theory of Unemployment*. Som en konsekvens af den partielle, mikroøkonomiske markedsanalyse måtte Pigou nødvendigvis nå til den konklusion, at arbejdsløsheden primært var forårsaget af en for høj realløn, og når ubalancen på arbejdsmarkedet forblev uforandret stor i gennem en årrække, måtte det skyldes, at reallønnen ikke faldt (tilstrækkeligt). Her var det ikke den svigtende britiske eksport, men derimod erhvervslivets indtjening, som måtte være årsagen til arbejdsløsheden. En konklusion som udelukkende var baseret på en partiel, teoretisk arbejdsmarkedsanalyse uden empirisk afprøvning.

Her er det at udgivelsen af John Maynard Keynes' hovedværk *The General Theory of Employment, Interest and Money* gør en forskel. Her præsenteres for første gang en

egentlig makroøkonomisk metode, der er fundamentet for en grundlæggende ny forståelse af det makroøkonomiske kredsløb. Metodemæssigt har Keynes en række krav, der skal være opfyldt for at analysen overhovedet kan karakteriseres som værende makroøkonomisk.

- For det første skal analysen omfatte the economy as a whole – de enkelte markeder kan ikke analyseres uafhængigt af hinanden; for 'alt andet lige' forudsætninger gælder ikke på makroplan. Som noget nyt lykkedes det Keynes at integrere de reale og de finansielle sektorer, hvilket han understregede i titlen, a monetary theory of production, på en af de artikler, der pegede frem mod GT.
- For det andet må den makroøkonomiske teori afspejle det forhold, at forventningsdannelsen ifølge sagens (eller rettere samfundsøkonomiens) natur må være karakteriseret ved (delvis) usikkerhed med hen syn til, hvad fremtiden vil bringe. Keynes har den ofte, med rette, fremførte sentens, at vedrørende fremtiden gælder det, that we simply don't know. Dette udelukker, at den traditionelle mikroøkonomiske teori, der forudsætter fuld information, overhovedet kan benyttes. De makroøkonomiske adfærdsrelationer må postuleres under hensyntagen til denne fundamentale usikkerhed og til de institutionelle forhold der eksisterer i den virkelige økonomi. Samfundsøkonomien består ikke af en stribe markeder karakteriseret ved fuldkommen konkurrence – snarere tværtimod.
- Som en konsekvens af navnlig punkt 2 kan det **ikke** a priori antages, at det økonomiske system as a whole er selvregulerende, endsige at det makroøkonomiske system blot ved hjælp af de iboende markeds kræfter skulle kunne nå en generel ligevægt bl.a. karakteriseret ved fuld beskæftigelse. Der er på det hidtidige empiriske grundlag intet, som tilsiger, at der overhovedet kan defineres en relevant makroligevægt for det økonomiske system. Hertil kommer, at den makroøkonomiske egendynamik vil kunne stille sig hindrende for, om en sådan makroligevægt overhovedet ville kunne nås.

Makroøkonomisk teori fordrer et nyt metodologisk grundlag. Inspiration hertil kan bl.a. opnås ved læsning af Keynes' bidrag til den makroøkonomiske litteratur. Både hans intellektuelle kamp for at frigøre sig fra den hidtidige Marshallianske metode og dernæst hans konstruktive bidrag til at udvikle en egentlig makroøkonomisk teori og dens metodologiske grundlag. Der vil derfor i afhandlingens kapitler komme mange henvisninger til Keynes og til den diskussion, som han initierede tilbage i 1930'erne.

Keynesianere og post keynesianere

På dette sted er det nødvendigt at foretage en sproglig præcisering – i et forsøg på at undgå den sproglige forvirring, der er opstået i kølvandet på brugen af begrebet 'keynesiansk økonomi'. Uden for en forholdsvis snæver kreds af makroøkonomer benyttes 'keynesiansk' som oftest som modstillingen til monetaristisk (eller neoklassisk) makroteori. Groft sagt kan forskellen mellem de to teoriretninger fremstilles på følgende måde.

- Monetaristerne fraråder makroøkonomiske indgreb. I deres modelverden er det markeds kræfterne, der sikrer den makroøkonomiske stabilitet -

bortset fra centralbankens forpligtigelse til at holde pengemængden og dermed inflationen under kontrol.

- Heroverfor står i denne fremstilling de såkaldte keynesianerne, der med varierende styrke anbefaler, at der føres en aktiv makroøkonomisk politik, når økonomien udsættes for eksterne stød, f.eks. i form af olieprisstigninger, børskræk og lignende. Keynesianerne foretrækker finanspolitik dog med fare for, at den offentlige sektors gæld vil vokse ukontrollabelt. Denne risiko har ført til anbefaling af et loft over underskuddets størrelse; for at forebygge en evt. makroøkonomisk ustabilitet fra den offentlige sektors budget.

Denne fremstilling er ikke udtømmende – hverken for monetaristerne eller for keynesianerne, jfr. f.eks. Estrup m.fl. (2004). Da sigtet med denne afhandling er at diskutere og videreudvikle den Keynes-inspirerede makroøkonomiske metode, vil jeg her udrede trådene omkring brugen af betegnelsen 'keynesianere'. Det får delvis karakter af en teorihistorisk gennemgang, men det anser jeg som sagt for nødvendigt, hvis efterfølgende misforståelser skal undgås vedrørende helt afgørende forskelle i den metodologiske tilgang, som de forskellige Keynes-inspirerede teoriretninger benytter sig af.

Den neoklassiske syntese – 'gammel' keynesianere

Som nævnt satte Keynes' bog en lavine i gang inden for makroøkonomisk teoridannelse. Det var navnlig 'den monetære produktionsteori' og fraværet af selvregulering og dermed etablering af ligevægt med fuld beskæftigelse, der fængede blandt de 'yngre' økonomer. John Hicks' IS-LM diagram kom til at stå som eksponent for den 'fællesmængde', som 'keynesianerne' på daværende tidspunkt i skarp opposition til datidens main stream økonomer kunne enes om måtte være hovedbudskabet i Keynes' nye makroteori. Retfærdighedsvist skal det her tilføjes, at Keynes i hvert fald ikke tog afstand fra Hicks' fremstilling. Dette er for så vidt også ganske forståeligt, da ISLM-modellen tildeler Keynes' nye analytiske begreb effective demand en prominent placering. Det er denne 'effektive efterspørgsel efter varer (og tjenesteydelser), der bestemmer størrelsen af produktionen og dermed også (indirekte) beskæftigelsen. Men Hicks' fremstilling lod Keynes' metodologiske i stikken, ved at hævde at både den hidtidige neoklassiske makroteori og Keynes' nye makroteori kunne rummes inden for rammerne af én og samme model. Forskellen kunne, ifølge Hicks, begrænses til spørgsmålet om, hvilke variable der skulle (og kunne) indgå i de makroøkonomiske adfærdsrelationer. Herved blev der i realiteten taget det første skridt i retning af den neoklassiske syntese (eller rettere den neoklassiske metodologiske dominans) som kom til at sætte den makroøkonomiske dagsorden de første 30 år af efterkrigstiden.

Franco Modigliani (1944) tog det næste skridt ved at reintroducere det neoklassiske arbejdsmarked og Pigou's argument, at kun stivhed i realløn kan begrunde vedvarende arbejdsløshed. Men Modigliani havde (ligesom Pigou) det problem, at den effektive efterspørgsel var blevet en integreret del af den makroøkonomiske teori. Der skulle derfor etableres en sammenhæng mellem (ændringer i lønnen) og den effektive efterspørgsel efter varer (og tjenester). En fleksibel realløn kan ikke i sig selv forklare, hvorledes den effektive efterspørgsel på varemarkedet ændres. Denne brik faldt først logisk på plads ved tilføjelsen af realkasse-effekten (eller Pigou-effekten som den ikke ukarakteristisk også kaldes) i Patinkin (1956).

Den neoklassiske syntese havde herved bragt den Keynes' makroteori tilbage i 'folden', hvor det makroøkonomiske system er selvregulerende, hvor usikkerhed om fremtiden ikke hindrer tilpasningen, hvor analyse af 'the economy as a whole' kun er relevant på kort sigt, indtil 'hele' økonomien har nået at tilpasse sig. På et punkt forbliver 'gammel-keynesianerne' dog tro mod deres intellektuelle ophav: At tilpasningen til den langsigtede ligevægt kan påvirkes ved brug af økonomisk politik – navnlig finanspolitik.

De keynesianske makroøkonometriske modeller og Lucas-kritikken

Det var også den neoklassiske syntese, som udgjorde det teoretiske grundlag for de såkaldte makroøkonometriske modeller, der blevet udarbejdet i 1960'erne og navnlig i 1970'erne i takt med at regnekapaciteten på computerne blev forøget dramatisk. Her var det især navne som Franco Modigliani og Lawrence Klein, som stod for denne empirisk forankrede matematiske modeludvikling. Disse 'keynesianske' makroøkonometriske modeller blev i slutningen af 1970'erne udsat for en betydelig kritik fra en kreds af stærkt markedsorienterede økonomer, der efterlyste et eksplicit mikroøkonomisk fundament for den makroøkonomiske teori.

Disse såkaldte nyklassiske økonomer, bl.a. Robert Lucas, Thomas Sargent, Kydland og Prescott var navnlig kritiske over for den usystematiske forventningsdannelse hos keynesianerne (og for den sags skyld også hos monetaristerne). De mente, at forventningsdannelsen burde erstattes med en 'rationel forventningsdannelse', hvor de økonomiske aktører antages at kende den langsigtede ligevægtsløsning, som så kan lægges til grund for den rationelle forventningsdannelse. Dette vil i praksis indebære at der (gen)indføres en forudsætning om fuldfordseende, hvilket gør det konsistent at arbejde med generel ligevægt, som referencemodel. Makroøkonomisk teori er blevet ført tilbage til sit prækeynesianske udgangspunkt som en konsekvens af, at den rationelle forventningshypotese har gået sin sejrsgang. I slutningen af 1980'erne formulerede Lucas det således:

The most interesting recent developments in macroeconomic theory seem to me describable as the reincorporation of aggregative problems such as inflation and the business cycle within the general framework of 'microeconomic' theory. If these developments succeed, the term 'macroeconomics' will simply disappear from use and the modifier 'micro' will become superfluous. We will simply speak, as did Smith, Ricardo, Marshall and Walras, of economic theory. (Lucas, 1987, s.108)

Ny keynesianere → Ny pigouvianere?

Nyklassikerne havde sat dagsordenen med kravet om et mikroøkonomisk fundament for de generelle ligevægtsmodeller, der blev legitimeret af den rationelle forventningshypotese. Som bl.a. Andersen (2000) bemærker i sin oversigts artikel, hypotesen er ikke specielt realistisk, men det mere end opvejes af det forhold, at forudsætningen om rationelle forventninger sikrer mod, at en systematisk fejlspecifikation i forventningsdannelsen kan begrunde afvigelser fra den generelle ligevægt.

Ny keynesianernes forskningsstrategi er at udvikle modeller, der kan forklare, hvorfor der kan være rationelt begrundede trægheder i tilpasningen til de generelle ligevægt. Hvis sådanne trægheder kan identificeres er der to policy optioner, der

forfølges. Enten kan den ofte institutionelt begrundede årsag til trægheden søges fjernet gennem strukturreformer. F.eks. vil fagbevægelsen være et eksempel på en institution, der kan blokere for the first best solution i form af en hurtig tilpasning af lønnen til fuld beskæftigelse. Hvis det ikke er muligt politisk at komme igennem med en sådan strukturændring kan tilpasningen til en ny (eller rettere til den gamle) ligevægt fremskyndes gennem en efterspørgselsorienteret politik – heraf tilnavnet (ny) keynesianere. En politik der efterfølgende skal redresseres i takt med, at de selvregulerende kræfter har fået tid til at sætte sig igennem.

I betragtning af at ny keynesianere har givet køb på mindst 2 af Keynes' metodemæssige innovationer: 1. at langsigtligevægten ikke kendes p.gr.a. usikkerhed, og muligvis slet ikke eksisterer, og 2. at systemet ikke er selvregulerende (med eller uden trægheder), kan det uden overdrivelse konkluderes, at ny keynesianere i deres metodemæssige tilgang ligger tættere på traditionel neoklassisk teori end på Keynes' originale makroøkonomiske teori. Set i dette perspektiv er der en slående lighed til de teoretiske konklusioner i Pigou's bog fra 1933, hvor han ikke kan få teori og virkelighed til at hænge sammen. Pigou var, som nævnt, metodologisk neoklassiker (en loyal elev af Marshall), men tilstrækkelig meget realist til at konstatere, at de teoretiske konklusioner ikke svarede til mellemkrigstidens virkelighed. På tilsvarende måde er ny keynesianerne i stigende grad blevet konfronteret med det empiriske 'problem', at arbejdsløsheden i de fleste europæiske lande vedvarende har ligget på et niveau, der antalsmæssigt har klare mindelser om mellemkrigstiden. I dette teorihistoriske lys ville jeg mene, at ny keynesianere, snarere burde benævnes præ-keynesianere eller måske endnu mere betegnende 'ny pigouvianere'.

Post keynesianere

On the one side are those who believe that the existing economic system is, in the long run, a self-adjusting system, though with creaks and groans and jerks and interrupted by time lags, outside interference and mistakes.... On the other side of the gulf are those that reject the idea that the existing economic system is, in any significant sense, self-adjusting. The strength of the self-adjusting school depends on it having behind it almost the whole body of organised economic thinking of the last hundred years, (CWK XIII, p.485).

Jeg vil vove den påstand, at det vil være vanskeligt at finde en bedre, kortfattet beskrivelse af den grundlæggende forskel mellem ny keynesianere og post keynesianere, som samtidigt forklarer, hvorfor ny keynesianerne/ny pigouvianere fortsat betragtes som the main stream economics. De har ét ben i hver lejr: det ene står i generel ligevægtsteori, det andet står i anbefalingen af en aktiv økonomisk politik. Post keynesianerne har derimod metodologisk opgivet den generelle ligevægtsmodel, hvilket nødvendigvis har forskubbet vægten væk fra laboratorium-forsøgene i retning af realisme og deraf følgende neddæmpede politik-anbefalinger. En udvikling der har resulteret i det omfang den post keynesianske teoriretning overhovedet nævnes i traditionelle lærebøger i makroteori betegnes den som 'ekstrem' eller 'fundamentalistisk'.

Post keynesianere kan bedst afgrænses ved metodemæssigt at tage Keynes på ordet. I mellemkrigstiden var det åbenbart, at det makroøkonomiske system i de industrialiserede lande ikke var selvregulerende – arbejdsløsheden var permanent høj og fattigdommen udtalt. De første 20 år af efterkrigstiden så det ud som om arbejdsløsheden var overvundet ikke på grund af markedskonomiens selvregulerende kræfter, men på grund af en aktiv økonomisk politik suppleret med en omfattende velfærdsstat. Denne 20-årige periode skulle dog vise sig blot at være

et isoleret intermezzo i disse landes økonomiske historie. Den makroøkonomiske ustabilitet tog til i løbet af 1960'erne og manifesterede sig stærkt i de efterfølgende årtier. For en række europæiske lande voksede arbejdsløsheden til et niveau, der om ikke procentuelt så antalsmæssigt oversteg omfanget fra mellemkrigstiden.

Indtil slutningen af 1950'erne levede gammel keynesianere og post keynesianere så nogenlunde fredeligt side om side, idet begge grupper var optaget af at analysere det nye begreb 'effektiv efterspørgsel' inden for rammerne af IS-LM modellen. Megen tid gik med at diskutere hældningerne på disse to kurver, og om penge- eller finanspolitik var det mest effektive instrument til at holde arbejdsløsheden stangen.

Det var først med Solow's (1956) neoklassisk inspirerede vækstmodel, at det metodemæssige skisma blev definitivt blotlagt. Spørgsmålet om, den generelle ligevægts model er en relevant (dvs. realistisk) ramme for forståelsen af makroøkonomisk vækst, stod her centralt.

Joan Robinson og Nicholas Kaldor mente 'nej', hvilket førte til den såkaldte capital controvers, der afdækkede den afgørende rolle, som den anvendte metode spiller for de analytiske konklusioner vedr. vækstens og den funktionelle indkomstfordelings determinanter. Den metodiske strid centrerede omkring det spørgsmål, hvorvidt den neoklassiske analyse har gyldighed så længe makroøkonomien befinder sig uden for den generelle ligevægt – at den, om så at sige, 'er på vej'. Hvordan kan vi afdække og beskrive et økonomisk system, hvor 'marginalitets betingelserne' ikke pr. automatik er opfyldt. Robinson forsøgte at holde bl.a. Solow fast på, at det (i bedste fald) kun var i ligevægten, at den neoklassiske teori havde gyldighed. Uden for ligevægten var det derimod ikke metodisk korrekt blot at antage, at her havde den neoklassiske teori også gyldighed. Denne diskussion mellem Cambridge (US) og Cambridge (UK) førte ikke til nogen afklaring. Neoklassikerne fortsatte, måske i mangel af bedre, måske fordi de fandt indvendingerne af mindre betydning, med at benytte den neoklassiske teori også uden for ligevægt. Post keynesianernes gennemslagskraft var reduceret af, at de ikke havde et konstruktivt alternativ at sætte i stedet for Solows vækstmodel. Og her var der ikke megen hjælp umiddelbart at hente hos Keynes, der primært satte fokus på arbejdsløsheden, der havde været 1930'erne alt overskyggende problem; men som i 1950'erne og 1960'erne syntes at høre en fjern fortid til.

Den erkendelsesmæssige kerne, der adskilte Keynes fra sine forgængere (eller rettere samtidige) var fænomenet 'usikkerhed'. Det forhold at vi ikke har – og heller ikke kan opnå – sikker viden om fremtiden. Denne erkendelse lå bag Keynes teoriudvikling i hele mellemkrigstiden kulminerende med the General Theory, hvor den neoklassiske metodologi forkastes. Det har betydning for forståelsen og beskrivelsen af hvorledes en række samfundsøkonomiske institutioner 'fungerer' og med fordel kan organiseres. 1936-bogen er spækket med eksempler på, hvorledes usikkerhed gennemtrænger al økonomisk aktivitet. Bogen er derimod langt mindre formidlende med hensyn til en præcisering af, hvad de metodemæssige konsekvenser er af den ændrede ontologi, som erkendelsen af den - for makroøkonomisk teori - 'fundamentale usikkerhed' leder frem til.

Begrebet 'usikkerhed' har en fundamentalt forskellig epistemologisk betydning afhængig af, om en generel ligevægtsmodel er en relevant analytisk ramme. I så fald kan usikkerhed reduceres til risiko, der bl.a. med henvisning til de 'store tals lov' kan reduceres yderligere til sikker (statistisk) viden, der har relevans på makroniveau. Denne metodologiske afgrænsning har betydning for den information, som rationelle aktører forudsættes at have. Hvis usikkerhed kan reduceres til statistisk usikkerhed, så er det ikke rationelt at benytte penge som et værdisbevarings-objekt, da penge ikke giver noget afkast. Antages fremtiden

derimod at være ukendt, fordi we simply do not know om f.eks. bunden vil gå ud af aktie- og obligationsmarkedet, så giver penge et lavt, men dog (relativt mere) sikkert afkast. Hvis den fremtidige inflation er uforudsigelig, fordi den ikke kan bestemmes i en ligevægtsmodel, så udgør også den en reel usikkerhedsfaktor, som vil behæfte beholdninger af både penge og obligationer med en betydelig risiko. Ikke-quantificerbar usikkerhed – det Keynes kaldte fundamental uncertainty - øver indflydelse på både penge og rente og dermed på den effektive efterspørgsel efter varer og tjenester, hvilket forklarer titlen Employment, Interest and Money. Til forståelse af 'usikkerhedens' årsager og deraf følgende epistemologiske konsekvenser har bl.a. Paul Davidson (1973) og Victoria Chick (1982) i deres understregning af den afgørende rolle som penge og kredit spiller i en moderne makroøkonomi givet væsentlige bidrag.

Den faktiske økonomiske udvikling op gennem 1970'erne havde gjort det åbenbart, at den 'neoklassiske syntese' nu repræsenteret ved AS-AD modellen med en påklisteret long run lodret 'Phillipskurve' som kernen i de store økonometriske modeller empirisk var kørt fast. Kombinationen af inflation og arbejdsløshed (den såkaldte 'stagflation') og den tilsyneladende finanspolitiske impotens havde, som beskrevet ovenfor, efterladt et 'keynesiansk' tomrum. Der var her 50 år efter publiceringen af GT et stærkt behov for at få klarlagt, på hvilke punkter den 'neoklassiske syntese' havde kørt Keynes' makroøkonomiske teori, og navnlig, metode, af sporet. For at gennemføre denne 'relancering' var det nødvendigt at gå ned til de videnskabsteoretiske rødder. Den neoklassiske syntese anskuede det makroøkonomiske system som et 'urværk', der kunne forklares på et (logisk) positivistisk grundlag. Keynes havde derimod på et tidligt tidspunkt advaret på denne naturvidenskabelige analogi:

...economics is essentially a moral science and not a natural science...it deals with introspection and values .. and with motives, expectations, psychological uncertainties
It seems to me that economics is a branch of logic, a way of thinking; and that you (Roy Harrod, jf) do not repel sufficiently firmly attempts ... to turn it into a pseudo-Natural-science..... Progress in economics consists almost entirely in a progressive improvement in the choice of model. The grave fault of the later classical school, exemplified by Pigou, has been to overwork a too simple or out-of-date model.
Economics is a science of thinking in terms of models joined to the art of choosing models which are relevant to the contemporary world.

(From two letters to Roy Harrod commenting upon his presidential address 'Scope and Method of Economics' in July 1938, CWK:XIV, pp.296-7 & 300)

*The object of our analysis is, not to provide a machine, or method of blind manipulation, which will furnish an infallible answer, but to provide ourselves with an organised and orderly method of thinking out particular problems; and, after we have reached a provisional conclusion by isolating the complicating factors one by one, we then go back on ourselves and allow, as well as we can, for the probable interactions of the factors among themselves. This is the nature of **economic thinking**, Keynes (1936, p.297).*

Det makroøkonomiske system er med andre ord åbent. Der kan ikke én gang for alle opstillet én generel (ligevægts)model, der med et urværks præcision kan beskrive og forudsige det makroøkonomiske forløb. Og hvorfor ikke? Hertil svarer den nye generation af post keynesianere, at den makroøkonomiske ontologi må spejle at menneskelig adfærd ikke er mekanisk. At økonomi grundlæggende er en humanvidenskab (moral science) med deraf følgende tilfældige elementer –

tilfældige forstået som uforklarede snarere end usystematiske handlinger. Systematikken kan bl.a. bestå i gensidig påvirkning i form af altruisme, flokadfærd, spontanitet. Det er fænomener, der er fuldt forenelige med rationel adfærd, men som blot ikke udtømmende kan beskrives ved individuel nyttemaksimering under fuld viden. Tværtimod er fremtiden usikker både på det individuelle og på makroniveau – så alene af den grund kan lidt altruisme og gruppesammenhold bidrage til at mildne konsekvenserne, når 'uheldet er ude'. Et forhold som bl.a. opbygningen af velfærdsstaten har ændret på, hvilket nødvendigvis vil afspejle sig i makroadfærdsrelationerne.

Som en konsekvens af den ændrede opfattelse af, hvorledes den makroøkonomiske ontologi skal beskrives, drejes det videnskabsteoretiske grundlag i retning af realisme; men ikke kun den realisme, der direkte kan observeres. Ontologisk ved vi, at der er andre faktorer, der bestemmer det makroøkonomiske forløb end den mikroøkonomiske adfærd. Her er de økonomiske strukturer, informationsformidling, kredit- og arbejdsmarkedernes organisering, konkurrence fra udlandet, den økonomiske politik og erhvervslivets organisering af væsentlig betydning, men bestemt ikke altid direkte observerbar. De befinder sig i en form for empirisk gråzone, der i den terminologi som benyttes af kritisk realisme karakteriseret som ikke umiddelbart transcendent. Her må formuleres hypoteser om de økonomiske strukturers indflydelse på det makroøkonomiske forløb, som så på bedste popperiansk vis må søges falsificeret. Et er dog givet, at disse økonomiske strukturer (lige som den mikroøkonomiske adfærd) er under konstant forandring. Derfor må den analytiske ramme udformes, så ændringer i disse faktorer kan indoptages, nye institutioner inkorporeres, ligesom forventningerne til den økonomiske politik (og fremtiden i det hele taget) umuligt kan være stationær. Alt sammen forhold der peger væk fra antagelsen om generel ligevægt og i retning af en åben ikke for rigid modelstruktur, der løbende kan revideres.

Dette er nogle af kernepunkterne i den nye videnskabsteoretiske tilgang, der er blevet udviklet inden for den post keynesianske makroteori igennem de seneste 10-15 år med vigtige bidrag fra Rod O'Donnell (1992), Tony Lawson (1997), Sheila Dow (2002), som skal gives en udtømmende præsentation og kritisk vurdering i et efterfølgende kapitel.

Makroøkonomi metode i moderne kontekst

Det er dog vigtigt for mig at præcisere på dette tidlige punkt af denne afhandling, at min intention er ikke at gennemføre en egentlig teoriehistorisk analyse, at Keynes' makroøkonomiske teori og metode. Det er ikke min interesse her at give endnu en mulig tolkning af, 'what Keynes really meant'. Det er den inspiration, som læsning af Keynes' hovedværker kan give nutiden, der for mig har været afsættet. For det er uomtvisteligt, at Keynes satte en ny metodologisk dagsorden til forståelse af 1930ernes makroøkonomiske ustabilitet – navnlig af arbejdsløshedens årsager.

Jeg gør mig ingen illusion om, at denne metode ukritisk kan overføres til brug for forståelsen af de makroøkonomiske balanceproblemer her ved indgangen til det 21. århundrede. På den anden side er det, som argumenteret ovenfor, et endnu ikke gennemført forskningsprojekt at vurdere i hvilken grad den post keynesianske metodologi konstruktivt kan bidrage til en bedre forståelse af årsagerne til og konsekvenserne af de aktuelle ubalancer både på nationalt, regionalt og globalt niveau. Med det formål kan en fornyet læsning af Keynes' egne værker, og ikke mindst andre Keynes-inspirerede metode- og makroøkonomer give ny

indsigt til gennemførelsen af dette projekt – at forbedre det metodologiske grundlag for makroøkonomiske analyser.

Mit sigte er således at bidrage til en videreudvikling den makroøkonomiske teori på baggrund af en realistisk makroøkonomisk metodologi, med det formål at opnå en **relevant** forståelse af de aktuelle makroøkonomiske dynamikker i en samfundsøkonomi, der bliver mere og mere internationaliseret. I dag er den globaløkonomiske stabilitet af større betydning end nogensinde for den makroøkonomiske stabilitet i de enkelte nationaløkonomier. Dette kunne derfor være et argument for at udvide det metodologiske perspektiv fra det traditionelle, men begrænsede nationaløkonomiske til et mere dækkende globaløkonomiske. Uanset den øgede internalisering er der dog stadig vægtige argumenter for at fokusere på 'nationalstaten'; for det er her beslutningskompetencen for den økonomiske politik fortsat ligger på de fleste områder som er i fokus, og hvor 'omverdenen' fikseres med en 'ceteris paribus' forudsætning. Denne fremgangsmåde indeholder elementer af en 'atomistisk fejlslutning' blot på regionalt og globalt niveau. I dag er det presserende at udvikle en i sidste ende globaløkonomisk metodologi med relevans ikke blot for en håndfuld rige i-lande, men langt vigtigere med relevans for verdenssamfundets og dets mange udfordringer.

På nationalstats niveau er den eksisterende makroøkonomiske teori mangelfuld på et række områder. Velfærdsstaten var stort set ikke eksisterende på Keynes' tid. Institutioner spiller en væsentlig rolle for den makroøkonomiske integration – ikke mindst de faglige organisationer på arbejdsmarkedet. Kapitalmarkederne er blevet integreret henover landegrænser. Det har ændret de institutionelle rammer for penge- og valutakurspolitik. Befolkningsstagnation i de rige lande og befolkningsekspllosion i de fattige lande skaber både national og global ubalance på en række områder. Tilsvarende har miljøpåvirkningen både nationale, regionale og globale konsekvenser, her mangler også udvikling af en metodologi, der kan indoptage ressource- og forureningsbelastningen som en makroøkonomisk ubalance, som ikke kan analyseres uafhængigt af f.eks. udviklingen i arbejdsløshed, betalingsbalance, fordeling og inflation. Opgaven for politikerne er at foretage en prioritering og tilrettelægge politikken herefter med afsæt i en realistisk makroøkonomisk teori, der belyser/beskriver disse sammenhænge.

En særskilt metodologisk problemstilling knytter sig til analysen af bæredygtig udvikling. Her udvides genstandsfeltet også i tid langt udover, hvad hidtidig erfaring og erkendelse har formået at analysere. Det er navnlig forståelsen af irreversible fysiske processer og disses indflydelse på de menneskelige levevilkår, der er underbelyste i dette lange tidsmæssige perspektiv. Modeller der antager at aktørerne har fuld forudseenhed forekommer at have begrænset relevans. Hvilken grad en videreudvikling af den post keynesianske metodologi vil kunne bidrage konstruktivt til forståelsen af vilkårene for bæredygtig udvikling vil blive afklaret i et af de afsluttende kapitler.

Sammenfatning

Keynesiansk-inspirerede makroøkonomer har, kort fortalt, genstandsfelt og økonomisk politik til fælles, men afviger markant med hensyn til den anvendte analysemetode.

Genstandsfeltet for den makroøkonomiske analyse omfatter stort set uden undtagelse hensynet til beskæftigelse og arbejdsløshed. Påvirkningen af beskæftigelsesniveauet, opgjort i personer, står centralt i Keynes-inspireret

makroøkonomisk analyse. Hertil kommer, ligeledes som et bredt accepteret synspunkt at opnåelse af fuld beskæftigelse er et væsentligt mål, som den økonomiske politik, i varierende grad, kan bidrage til at fremme.

På disse to punkter adskiller Keynes-inspireret makroøkonomisk teori sig klart fra den nyklassiske teori. Som nævnt antages det i nyklassiske makromodeller, at arbejdsmarkedet altid er i ligevægt— ligesom den øvrige makroøkonomi. Denne modelmæssige tilgang indebærer, at et fald i beskæftigelsen er et udtryk for ændrede præferencer hos arbejdstagerne og repræsenterer derfor ikke en tilstand med ufrivillig arbejdsløshed. Dette begrundes også den nyklassiske konklusion, at økonomisk politik vil (i bedste fald) være 'ineffective', idet den vil gribe forstyrrende ind i en på forhånd tilpasset ligevægt. I en generel ligevægtsmodel, hvor aktørerne ydermere antages at have fuld viden med hensyn til fremtiden (antagelsen om rationelle forventninger), og hvor der ikke er markedsmæssige eksternaliteter, vil økonomisk politik være formålløs med hensyn til at etablere makroøkonomisk stabilitet. Her vil markedsmekanismen være politikerne overtruffen.

Derimod skiller vandede sig blandt de Keynes-inspirerede makroøkonomer med hensyn til metodologien. Ny keynesianerne benytter (ligesom nyklassikerne) sig analytisk af en generel ligevægtsmodel og accepterer hypotesen om rationelle forventninger. Når de alligevel når til afvigende resultater fra nyklassikerne skyldes det, at de sætter fokus på den række af markedsmæssige imperfektioner og eksternaliteter, der kan gives en individual rationel begrundelse, og som kan være forårsaget af bl.a. transaktionsomkostninger, asymmetrisk information, moralsk svigt/svig (bl.a. hos forsikringstagere), fravær af veldefinerede ejerrettigheder m.fl., der skaber træghed i tilpasningen til den generelle ligevægt. Denne tilpasning kan midlertidigt fremskyndes gennem en veldesignet økonomisk politik, som dog i det omfang politikken kun retter sig mod den effektive efterspørgsel ikke vil ændre den generelle ligevægt vedvarende.

Det er navnlig vedrørende denne sidste konklusion, at post keynesianerne er grundlæggende uenige med ny keynesianerne. De stiller sig, som nævnt, afvisende over for relevansen af brugen af generelle ligevægtsmodeller ved makroøkonomiske analyser. De anbefaler, at der benyttes en åben model, der ikke a priori fastlåser de mulige udviklingsveje, idet ethvert makroøkonomisk forløb er path-dependent og derfor specifikt.

Litteratur

- Andersen, T.M. (2000) 'Makroteori' i Chr. Hjorth-Andersen (red.), *Udviklingslinjer i økonomisk teori*, København: Djøfs Forlag
- Davidson, P. (1994) *Post-Keynesian Macroeconomic Theory: A Foundation for successful Economic Policies for the Twenty-First Century*, Aldershot: Edward Elgar
- Dow, S.C. (1996) *The Methodology of Macroeconomic Thought: a Conceptual Analysis of Schools of Thoughts in Economics*, Cheltenham: Edward Elgar
- Dow, S.C. (2002) *Economic methodology: an inquiry*, Oxford: Oxford University Press
- Estrup, H. m.fl. (2004) *Den Økonomiske Teoriske historie – en kort introduktion*, København: Djøfs Forlag
- Fitzgibbons, A. (1988) *Keynes's Vision: a New Political Economy*, Oxford: Clarendon Press
- Hahn, F. & Solow, R. (1996), *A Critical Essay on Modern Macroeconomic Theory*, Cambridge, US: The MIT Press
- Harcourt, G.C. & Riach, P.A. (1997) *A 'Second Edition' of the General Theory, to bind*, London: Routledge
- Jespersen, J. (2004) *Introduktion til makroøkonomisk teori*, (2. udg.), København: Djøfs Forlag
- Jespersen, J. (2002) *Keynes – den makroøkonomiske teoris oprindelse og udvikling*, Djøfs Forlag
- Jespersen, J. (2003) Makroøkonomisk metode: Keynes og lærebøgerne - to adskilte verdener, *Økonomi og Politik*
- Journal of Post Keynesian Economics (1999) *Post Keynesianism and critical realism*, special issue, Fall/ vol. 22, No.1, s. 3-131 med bidrag fra bl.a. Tony Lawson, Sheila Dow, Roy Rotheim og Paul Davidson
- Keynes, J.M. (1936) *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London: Macmillan
- Keynes, J.M. (1973) *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, redigeret af D. Moggridge, London: Macmillan, St. Martin's Press. Af særlig relevans for udviklingen af Keynes' nye metodologi er 'The General Theory and After', part one and two, hhv. bind XIII: *Preparation*, og bind XIV: *Defence and Development*
- King, J.E. (2002) *A History of Post Keynesian Economics since 1936*, Cheltenham: Edward Elgar
- Lawson, T. (1997) *Economics and Reality*, London: Routledge
- Modigliani, F. (1944) 'Liquidity Preference and the theory of interest and money', *Econometrica*, January
- Modigliani, F. (1999) interview i *Conversations with Leading Economists*, redigeret af B. Snowdon og H.R.Vane, Cheltenham: Edward Elgar
- O'Donnell, R.M. (1989) Keynes: *Philosophy, Politics and Economics. The Philosophical Foundations of Keynes's Thought and their Influence on his Economics and Politics*, London: Macmillan
- Romer, D. (1996/2001) *Advanced Macroeconomics*, New York: The McGraw-Hill Co, (stort set uændret 2. udgave)
- Rotheim, R. (ed.), (1998) *New Keynesian Economics/Post Keynesian Alternatives*, London: Routledge
- Skidelsky, R. (1983/1992) *John Maynard Keynes: Hopes betrayed, 1883-1920 and the Economist as Saviour, 1920-37*, London: Macmillan Press.

- Sørensen, P.B. & H. J. Whitta-Jacobsen (2003) *Macroeconomics for the Long Run and for the Short Run, lecture notes*, Københavns Universitet, Økonomisk Institut, planlagt udgivelse på McGraw Hill i 2005
- Torring, J. (1999) *Velfærdsstatens ideologisering, research paper 2/99*, Department of Social Sciences, Roskilde University

Appendiks

Tabel 1.1. Skematisk oversigt over makroøkonomiske positioner¹

	Nyklassikere	Ny keynesianere ³	Post keynesianere
Videnskabsteori	idealisme	(logisk) positivisme	kritisk realisme
Modelbillede	urværk	'grus i urværket'	organisme
Modelramme	lukket	lukket	åben
Modelindhold	generel ligevægt	general ligevægt med træggheder	kausalanalyse part-dependent
Adfærdsrelationer	market clearing	mikroøkonomisk optimering	makroøkonomisk repræsentation
Forventningsmodel	rational forventningsdannelse	rational forventningsdannelse	al tilrådighed information
Vidensniveau	fuld information	asymmetrisk information	begrænset information
Genstandsfelter²	markedsstruktur vækst	bekræftigelse inflation	arbejdsløshed fordeling
Efterspørgselspolitik	ineffektiv	midlertidig	permanent

1. Denne skematiske oversigt må i sin natur være lapidarisk og prætenderer således ikke at være udtømmende. Den skal udelukkende tjene det formål at give nogle centrale og genkendelige positioner, der markerer væsentlige lighedspunkter og navnlig forskelle.

2. Her er det vanskeligt at angive dækkende genstandsfelter for de tre makroøkonomiske teoriretninger, men de forskellige genstandsfelter giver også en (delvis) begrundelse for forskelle i valget af model.

3. Med mindre modifikationer falder 'gammel keynesianerne' (den neoklassiske syntese) i denne kategori. Det er vedr. 'rationelle forventninger' og kravet om et eksplicit 'mikroøkonomisk fundament' at de adskiller sig fra 'ny keynesianere'.

RESEARCH PAPERS from the Department of Social Science

To obtain a copy:

The papers can be downloaded free from the following address:

<http://www.ssc.ruc.dk/>

Paper-ready copies can also be obtained at a price of 40 DKK

Request and order for paper-ready copies can be made to the following address:

Secretary Janni Villadsen

Department of Social Sciences

Roskilde University

P.O box 260

4000 Roskilde

Phone +45 4674 2597

Fax + 45 4674 3080

Research Paper nr. 1/03

Lars Bohn & John Andersen
Det er de andre, der kører.
Beboernes holdninger til trafik og
levestandard i Kgs. Enghave

Research Paper nr. 2/03

Jesper Jespersen
Ny-keynesiansk og post-
keynesiansk teori - hvorfor to
adskilte verdener?

Research Paper nr. 3/03

John Andersen & Anne-Marie Tyroll
Beck
Lokalsamfundsempowerment - et
Københavnsk casestudie

Research Paper nr. 4/03

David Etherington
Welfare reforms local
government and the politics of social
inclusion: Lessons from Denmark's
labour market and area regeneration
programmes

Research Paper nr. 5/03

Assistant Professor Shahamak
Rezaei, Ph. D. & Consultant Lars
Høeberg Nielsen, M.Sc.
Study on national employment
strategies towards migrants and
ethnic minorities (NatEmp-project)
Country Study Denmark

Research Paper nr. 6/03

Lise Lotte Hansen
Kvinder som en ressource for
fagbevægelsen - UNISON's
ligestillingsstrategi og det britiske
arbejdsmarked

Research Paper nr. 7/03

Bent Greve
The open method of co-
ordination - focussing on EU
employment strategy

Research Paper nr. 8/03

John Andersen & Gestur Hovgaard
Welfare and Urban planning in
transition – A Copenhagen Case Study

Research Paper nr. 9/03

John Andersen, Jørgen Elm Larsen, Ida
Schultz
Steder, fællesskaber og identiteter i
Kongens Enghave

Research Paper nr. 10/03

Bent Greve & Maj Rydbjerg
Cross-Border Commuting in the EU:
Obstacles and Barriers.
County Report: The Sønderjylland-
Schleswig Region

Research Paper nr. 11/03

Bent Greve & Maj Rydbjerg
Cross-Border Commuting in the EU:
Obstacles and Barriers
Country Report: The Øresund Region

Research Paper nr. 1/04

Gerd Battrup
Senmoderne offentlig ret

Research Paper nr. 2/04

Catharina Juul Kristensen
Når gode ideer udfordres – om
aktivering i sidegaden

Research Paper nr. 3/04

John Andersen
Social exclusion and inclusion in the
Globalised City

Research Paper nr. 4/04

Jesper Jespersen
Macroeconomic Stability: Sustainable
Development and Full Employment

Research Paper nr. 5/04

Dr. Tomás J. López-Guzmán
Environmental taxes in Spain

Research Paper nr. 6/04

Gunnar Gjelstrup
Pragmatisk evaluering af
kommunesammenlægningspro-
cesser

Research Paper nr. 7/04

Bjørn Borre & Gunnar
Gjelstrup
Nærdemokrati i metropolen
København

Research Paper nr. 8/04

Lars Bohn
Fremmedgørelse

Research Paper nr. 9/04

Poul Sveistrup
Levnedsløb og kommentarer
til hans syerskeundersøgelse

Research Paper nr 10/04

Materials, innovation and
competitiveness in low-
technology industries
Povl A. Hansen and Göran
Serin,